

مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

معاونت بین الملل مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

گزارش سفر

هیأت علمای اهل سنت کشور بوسنی و هرزگوین

به جمهوری اسلامی ایران

۱۴ الی ۲۳ تیر ۱۴۰۲

تهیه و تنظیم:

محسن حسنی و فاروق امینی

معاونت امور بین الملل

۱۴۰۲/۰۵/۰۴

فهرست

۲	بوسنی و هرزگوین در یک نگاه
۴	مقدمه
۵	اسامی اعضای هیأت
۶	شرح ملاقات‌ها و بازدیدها
۶	- تهران
۱۲	- مشهد
۱۴	- شیراز
۱۹	- قم

❖ بوسنی و هرزگوین در یک نگاه

بوسنی و هرزگوین؛ از کشورهای شرق اروپا با اکثریت مسلمان است. این کشور، در زمستان ۱۳۷۰ش، پس از فروپاشی کشور یوگسلاوی سابق، اعلام استقلال کرد ولی با مخالفت و تهاجم صرب‌ها و کروات‌ها با انگیزه سرکوب مسلمانان و تجزیه بوسنی، آنان را به مدت ۴ سال مورد نسل‌کشی قرار دادند.

اسلام از طریق جاده ابریشم و توسط بازرگانان ایرانی به این منطقه راه یافته است، اسلام در قرن سوم و چهارم قمری (ده میلادی) در جزیره بالکان وجود داشته است و با حمله عثمانی‌ها به این کشور گسترش یافته است. هنگام ورود عثمانی‌ها به بوسنی، اسماعیلیان در قلعه سیاه ساکن بودند و در دوره عثمانی ساداتی از نسل حسنین(ع) در بوسنی حضور داشته‌اند. آمار دقیقی از جمعیت شیعیان بوسنی در دسترس نیست، پورتال اهل بیت(ع) جمعیت شیعیان را در ۲۰۰۸ میلادی، ۲۳،۴۰۰ نفر تخمین زده است، اما مرکز تحقیقات pwe در ۲۰۰۹ م شمار آنان را کمتر از ۱۵،۲۰۰ نفر گزارش کرده است. شیعیان بوسنی در گراداچات، حسینیه‌ای دارند، و موسسات ابن سینا و ملاصدرا در ساریوو متعلق به آنان است. صوفیان این کشور مراسم عاشورا را در تکیه حاجی سینان و تکیه علی فاکواتس در ساریوو برگزار می‌کنند. محبت‌ورزی‌های صوفیان نسبت به اهل بیت در دوره عثمانی، واکنش‌هایی را از سوی حکومت وقت در پی داشته است.

بوسنی و هرزگوین، با مساحت ۵۱۱۲۹ کیلومتر مربع، در مرکز شبه جزیره بالکان و غرب صربستان واقع است. این کشور از شمال و غرب با کروواسی و از جنوب شرقی با مونته‌نگرو مرز مشترک دارد. ۴۵ درصد از مردم بوسنی و هرزگوین مسلمان، ۳۶ درصد ارتودوکس، ۱۵ درصد کاتولیک، ۱ درصد پروتستان و ۳ درصد از باقی ادیان هستند.

در قرن‌های چهاردهم و پانزدهم میلادی بیشتر یوگسلاوی که بوسنی و هرزگوین بخشی از آن را تشکیل می‌داد، به تصرف قوای عثمانی درآمد، در دوره عثمانیان، بوسنی هرزگوین از نظر فرهنگی پیشرفت کرد و مراکز عبادی و آموزش اسلامی گسترش یافت. غازی خسرو در زمان فرمانروایی خود (۱۵۴۱-۱۵۲۱م) مسجدی در بوسنی ساخت که معروفترین مسجد در بالکان است. در ۱۶۹۹ عثمانی از اتریش شکست خورد، اتریشی‌ها بر این کشور حاکم شدند. آنان گروهی از اقوام مسیحی کروات و صرب را در این سرزمین اسکان دادند. بسیاری از مسلمانان به دلیل فشارهای شدید به ترکیه مهاجرت کردند که تعداد آنان به ۵۰ درصد سکنه بوسنی می‌رسید. در ۱۸۶۲ م دولت عثمانی توانست بار دیگر حاکمیت خود را بر

مونتہ نگرو و بوسنی و ہرزگوین اعمال نماید، ولی در ۱۸۷۸م صربستان و مونتہ نگرو از قلمرو عثمانی جدا شد و بوسنی و ہرزگوین تحت ادارہ اتریش و مجارستان قرار گرفت. از این پس مسلمانان سخت ترین دوران را در این کشور آغاز کردند. در ۱۳۷۰ش مردم بوسنی بہ استقلال این کشور رای دادند. در ابتدای دہہ ۱۹۹۰م، جنگ های خونین و نسل کشی گسترده علیہ مسلمانان در بالکان بہ وقوع پیوست. در بوسنی و ہرزگوین تفاوت چندانی بین شیعہ و سنی نیست، نام ائمہ و احادیثی در منزلت آنان بر دیوارهای تکایا نقش بستہ است، در دورہ عثمانی ساداتی بیشتر از نسل امام حسن(ع) و امام حسین(ع) در بوسنی حضور داشتہ اند کہ نقیب الاشراف بوداند. ہنگامی کہ عثمانی ها بہ بوسنی حملہ کردند، اسماعیلیان در قلعہ سیاہ ساکن بودند. صوفیان بوسنی بہ شیعیان بسیار نزدیک ہستند و فرقہ های نقشبندی و رفاعی در این کشور فعالیت دارند. صوفیان بوسنی اکثرًا از نظر فقہی، حنفی مذهب ہستند در دہہ اول محرم، طی آداب و رسومی خاص بہ اقامہ مراسم این ایام می پردازند. در روز عاشورا در اکثر تکایا ماتم خوانی برگزار می شود و شیوخ برخی طریقت ها از جملہ نقشبندیہ، در این روز عمامہ یا کلاہی قرمز رنگ بہ سر می کنند و غذای نذری مخصوصی پخش می کنند. محبت ورزی های صوفیان بوسنی نسبت بہ اہل بیت(ع) با سیاست های حکومت عثمانی ہمگونی نداشته و حساسیت و واکنش آنها را علیہ صوفیان برمی انگیختہ است.

❖ مقدمه

طبق چشم‌اندازی که مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی در پیش رو دارد و بر اساس مبانی و بنیادهای فکری این نهاد معظم و نیز با عنایت به خط مشی فکری دبیرکل محترم این مجمع در قالب پروژه نظری و عملی "آی محسن" برای تعامل با اندیشمندان و علمای جهان اسلام، پیرو توافقی که با بنیاد ملاصدرا صورت گرفته است، هیئت ۱۱ نفره‌ای از اندیشمندان برجسته کشور بوسنی و هرزگوین در تاریخ چهارشنبه ۱۴ تیر سال ۱۴۰۲ ساعت ۴:۳۵ دقیقه صبح در فرودگاه امام خمینی(ره) به زمین نشست و مورد استقبال رسمی قرار گرفتند.

باتوجه به اینکه اغلب اعضای هیئت از بزرگان اهل سنت صوفی مسلک بودند بر این اساس برنامه سفر متناسب با فضای فکری، علاقمندی‌ها، ابهامات و دغدغه‌های این هیئت طراحی شد.

میهمانان در بدو ورود، از فرودگاه حضرت امام(ره) به هتل آزادی تهران منتقل و اسکان یافته و پس از صرف صبحانه، تا ساعت ۹ صبح به استراحت پرداختند.

اسامی اعضای هیأت

- ۱- آقای نصرت عبدی بگوییچ، مفتی اعظم بانیالوکا
- ۲- خانم زیادا عبدی بگوییچ، همسر مفتی
- ۳- آقای معمر اوکانویچ، امام جماعت اول مسجد فرهاد پاشا
- ۴- خانم شیلا سیمیروتیچ، معاون برنامه ریزی درسی و پژوهشی مدرسه ابراهیم افندی ماگلایلیچ در شهر بانیالوکا
- ۵- خانم سنادا اوکانویچ، دبیر زبان عربی مدرسه دینیا ابراهیم افندی ماگلایلیچ
- ۶- آقای ادمیر بلیتویچ، امام و خطیب و استاد عقاید مدرسه دینی ابراهیم افندی ماگلایلیچ
- ۷- آقای عادل رودانویچ، استاد تاریخ مدرسه دینی ابراهیم افندی ماگلایلیچ
- ۸- آقای علی نوکیچ، دبیر زبان و ادبیات انگلیسی مدرسه دینی ابراهیم افندی ماگلایلیچ
- ۹- خانم مائده بلیتویچ، حقوق دان و کتابدار مدرسه دینی ابراهیم افندی ماگلایلیچ
- ۱۰- خانم میریانا پروتیچ، مدرس مدرسه دینی ابراهیم افندی ماگلایلیچ
- ۱۱- آقای صباح الدین شاریچ، دکترای جامعه شناسی از دانشگاه سارایوو و کارمند موسسه تحقیقات جنایات جنگی در دانشگاه سارایوو، همچنین مترجم زبان فارسی به بوسنی و بالعکس بودند.
- ۱۲- حجت الاسلام و المسلمین شهریار سلیمانی، استاد دانشگاه جامعه المصطفی العالمیه

❖ شرح ملاقات‌ها و بازدیدها

تهران

• دیدار با آیت‌الله دکتر قمی معاون ارتباطات بین الملل دفتر مقام معظم رهبری

آیت‌الله دکتر محسن قمی معاون امور بین الملل دفتر مقام معظم رهبری، در این دیدار ضمن خیر مقدم به میهمانان و ابلاغ سلام مقام معظم رهبری به ایشان، به سوابق آشنایی ملت ایران و بوسنی اشاره کرد و گفت: ما در شرایطی پا به بوسنی گذاشتیم که مردم این کشور تحت ظلم و ستم قرار گرفته بودند و خوشحالیم که توانستیم به مردم مظلوم این کشور در آن شرایط یاری برسانیم.

ما برای کمک به بوسنی با انتقادهایی مواجه شدیم؛ اما در پاسخ باید گفت که انقلاب اسلامی ایران بر اساس حمایت از مظلومین شکل گرفت؛ فلسفه تاریخ بر یک اصل استوار است و قرآن تاریخ بشر را بر اساس یک اصل معرفی کرده است و آن اینکه ما دو گروه داریم، اصحاب کوثر و اصحاب تکاثر؛ تاریخ بشر، درگیری بین کوثر یعنی خیر و عدالت و صلح و ... و تکاثر یعنی جمع کردن ثروت و قدرت و استفاده از آن علیه دیگران؛ تکاثری‌ها می‌گویند، دنیا برای ما باشد و همه باید تحت فرمان ما باشند.

شاهدیم، هر لحظه در دنیا نوزادانی هستند که به خاطر گرسنگی جان خود را از دست می‌دهند و میلیون‌ها نفر هستند که به خاطر جنگ در شرایط سختی هستند، اصحاب تکاثر به اینها کمک نمی‌کنند، بلکه سلاح می‌فروشند تا جنگ ادامه یابد؛ اما اصحاب کوثر به دنبال کمک به محرومین هستند، از جمله حضرت زهرا(س) که آیه قرآن در مورد ایشان نازل شد. جریان کوثر از زمان حضرت آدم شروع شده و تا کنون ادامه دارد؛ جریان تکاثر هم از همان زمانها وجود داشته و امروز صهیونیستها آن را ادامه می‌دهند.

امروز ما باید ببینیم در کجا قرار داریم؟ کسانی که به دنبال عدالت و ارزشهای انسانی هستند، طبعاً با ما در یک جبهه هستند، کسانی که مخالف صهیونیستها، سلطه آمریکا، مواد مخدر و فروش اسلحه هستند و ... ما طرفدار صلح عادلانه و نه صلح بین ظالم و مظلوم هستیم. صلح عادلانه به معنی عدالت است.

قرآن به ما توصیه می‌کند، با اهل کتاب بر اساس مشترکات همکاری داشته باشیم، ما مخالف با هر نوع استعمار هستیم، مخالف این هستیم که عده‌ای ارباب و عده‌ای برده باشند، در انقلاب ما مسیحیان هم در مقابله با نظام سلطه مشارکت داشتند. حدود ۹۹ نفر شهید مسیحی در کشورمان داریم، بیش از سی نفر شهید یهودی، تعداد قابل توجهی کلیسا داریم. همچنین مدارس برای تعلیم مسیحیت داریم. به ازای هر سیصد مسیحی یک کلیسا داریم، حال آنکه به ازای هر هشتصد مسلمان یک مسجد داریم و زندگی مسالمت‌آمیزی در کنار یکدیگر داریم. ما هزاران شهید از اهل سنت داریم و ۵۰ عالم اهل سنت ما در دفاع

از انقلاب شهید شدند. لذا با عربستان و یا سوریه و یمن مشکل مذهبی نداریم، بلکه اختلاف سیاسی است و وجود اختلاف طبیعی است.

در کشورهایی که مسلمانان در اقلیت هستند، آنها باید به بچه‌های خود سفارش جدی به درس خواندن کنند، در دانشگاهها در رشته های مختلف درس بخوانند و بهترین فیزیک‌دان، شیمی‌دان و ... باشند و جلوتر از بقیه حرکت کنند. مسلمانان اگر بخواهند قدرتمند باشند، باید آگاه و عالم باشند. وقتی انقلاب پیروز شد ۱۳۰ هزار دانشجو و تعداد محدودی دانشگاه داشتیم و امروز بیش از ۲۳۰۰ دانشگاه و بیش از چهار میلیون دانشجو داریم. امام خمینی(ره) درس "ما میتوانیم" به ملت ایران دادند و تاکید کردند، هر تصمیمی که ملتی پای آن بایستد، می‌تواند آن را عملی کند. آمریکایی‌ها خیلی انگیزه نظامی برای حمله به ایران دارند، اما به خاطر پیشرفتهای ایران در حوزه های مختلف، نتوانستند این کار را کنند.

به فرزندان خود توصیه کنید که عالم دین شوند، چرا که هر جامعه دینی اگر رهبران دینی متخصص نداشته باشد، در معرض سقوط خواهد بود. عالم در تفکر دینی ما خیلی ارزشمند است و نگاه به صورت او عبادت است اما عالمی که به علم خود عمل کند.

به فکر فقرای جامعه اسلامی و کشور خود باشید و نهادهایی در این زمینه تاسیس کنید، از رسانه و ابزار نوین آن استفاده کنید، زیرا مسلمانان باید ابزار رسانه داشته باشند، که اگر اینگونه نباشد، با بخش عظیمی از جامعه در ارتباط نبوده‌ایم.

در ادامه اعضاء هیئت ضمن ارائه نظرات و دیدگاه‌های خود و قدردانی از حمایت‌های همیشگی جمهوری اسلامی ایران نسبت به مسلمانان بوسنی و هرزگوین، از تلاشهای ایران در زمینه تقریب مذاهب تقدیر کرده و گفتند: ما می‌توانیم از تجارب شما در این زمینه استفاده کنیم، چرا که در کشور ما فرهنگ‌ها و مذهب‌های مختلف در کنار یکدیگر زندگی مسالمت‌آمیز دارند. جهان اسلام همیشه با چالش‌هایی مواجه است و ما نیاز به افراد و شخصیت‌های شجاع و بزرگ برای مقابله با این چالشها داریم. همچنین توجه اصلی ما برای مقابله با چالشها باید بر روی آموزش کودکان و جوانان باشد.

در پایان این دیدار، به رسم یادبود هدایایی از جمله انگشتر نفیس، هدیه مقام معظم رهبری توسط آیت‌الله قمی اهدا گردید.

• جلسه با مولوی اسحاق مدنی رئیس شورای عالی مجمع تقریب، معاون پژوهشی و اساتید دانشگاه مذاهب اسلامی

در این دیدار که معاون پژوهشی و اساتید دانشگاه بین‌المللی مذهب اسلامی نیز حضور داشتند، مولوی اسحاق مدنی به تشریح فعالیت‌های مجمع تقریب مذاهب اسلامی در داخل و خارج پرداخت، توضیحاتی راجع به فعالیت‌های این دانشگاه ارائه کرد و گفت: دانشگاه بین‌المللی مذهب اسلامی یک دانشگاه استثنائی در کل دنیاست، چرا که در مقطع کارشناسی هر دانشجویی از هر فقه و مذهبی که باشد، استاد همان فقه و مذهب آن را تدریس می‌کند.

در این دانشگاه دانشجویان همه مذاهب اعم از شافعی، حنفی، امامی با کتاب‌ها و اساتید مذهب مخصوص خود، مشغول به تحصیل هستند اما در مقطع ارشد و دکتری، درسهایی مشترک و از جمله فقه مقارن برای دانشجویان تدریس می‌شود.

در ادامه هیئت بوسنیایی هم در ادامه از حضور خود در دانشگاه بین‌المللی مذاهب اسلامی اظهار خوشحالی و در خصوص تبادل دانشجو بین دو طرف بحث و گفت‌وگو و ابراز امیدواری کردند، بیش از پیش شاهد وحدت بین مسلمین باشیم. در پایان این مراسم از طرف دانشگاه بین‌المللی مذاهب اسلامی به رسم یادبود هدایای فرهنگی به میهمانان بوسنیایی اهدا شد.

مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

معاونت بین الملل مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

- بازدید از بخش‌های مختلف کتابخانه مرکزی دانشگاه مذاهب اسلامی
میهمانان از کتابخانه مرکزی دانشگاه مذاهب اسلامی بازدید کردند و با بخش‌های مختلف این کتابخانه و ظرفیت‌های آن آشنا گردیدند. آنها از این بازدید اظهار خرسندی و شغف نمودند.

- بازدید از پل طبیعت

مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

معاونت بین الملل مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

- بازدید از موزه گنبد مینا در حوزه نجوم

- بازدید از برج میلاد

مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

معاونت بین الملل مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

• بازدید از مرقد مطهر حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه)

روز پنجشنبه مورخ ۱۵ تیر ۱۴۰۲ میهمانان بوسنیایی برای زیارت حرم بینانگذار جمهوری اسلامی ایران عازم این مکان مقدس گردیدند و همچنین ضیافت ناهار را مهمان نمایندگان تولیت آستان حرم مطهر بودند.

• بازدید و خرید از بازار تاریخی تجریش

میهمانان بوسنیایی از بازار تاریخی و سنتی تجریش بازدید کرده و از فروشگاه های این بازار اجناسی را خریداری نمودند.

مشهد

• زیارت آستان مقدس امام رضا علیه السلام

میهمانان بوسنیایی در تاریخ ۱۷ تیرماه ۱۴۰۲، در بدو ورود پس از اسکان و استقرار در هتل رفاه مشهد به حرم مطهر امام رضا (علیه السلام) مشرف گردیده و از این مکان مقدس زیارت و بازدید به عمل آوردند.

• بازدید از طوس (آرامگاه حکیم ابوالقاسم فردوسی)

- بازدید از مجموعه هارونیه و مزار امام محمد غزالی

- بازدید از موزه آستان قدس رضوی و هدایای مقام معظم رهبری

- بازدید و خرید از بازار رضوی

در روز آخر، میهمانان از بازارهای مشهد به ویژه بازار رضا بازدید کرده و اجناسی را خریداری نمودند.

شیراز

میهمانان بوسنیایی در تاریخ ۱۸ تیرماه ۱۴۰۲ در ساعت ۲۰ وارد فرودگاه شیراز شدند و پس از استقبال در فرودگاه برای اسکان و استقرار راهی هتل الیزه در منطقه معالی آباد شیراز گردیدند.

• بازدید از مجموعه تاریخی تخت جمشید

• بازدید از مجموعه تاریخی نقش رستم

مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

معاونت بین الملل مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

- بازدید از دروازه قرآن و آرامگاه خواجهی کرمانی

- بازدید از مجموعه فرهنگی تاریخی حافظیه و باغ ملی شیراز

مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

معاونت بین الملل مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

- بازدید از آستان حضرت احمد بن موسی (ع)

- بازدید از مسجد تاریخی نصیرالملک

مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

معاونت بین الملل مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

• بازدید از مجموعه باغ نارنجستان و موزه آن

• بازدید از مجموعه فرهنگی و تاریخی سعدیه

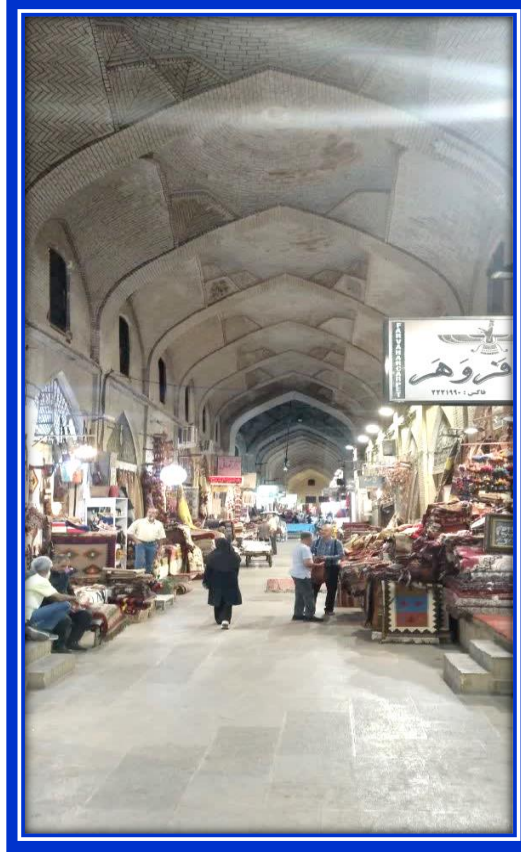

مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

معاونت بین الملل مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

- بازدید از ارگ کریمخان و مجموعه تاریخی بازار وکیل

ق م

میهمانان بوسنیایی در تاریخ ۲۱ تیرماه ۱۴۰۲ در ساعت ۱۸ از فرودگاه بین‌المللی شیراز وارد فرودگاه مهرآباد تهران شدند و پس از آن از طریق خودرو به سمت شهر مقدس قم انتقال یافتند.

• زیارت آستان مقدس کریمه اهل بیت حضرت فاطمه معصومه(س)

• دیدار با حجت‌الاسلام دکتر عباسی رئیس جامعه‌المصطفی‌العالمیه(ص)

اندیشمندان و علمای بوسنی و هرزگوین با حجت‌الاسلام و المسلمین عباسی رئیس جامعه‌المصطفی‌العالمیه در شهر مقدس قم دیدار و گفتگو کردند که در این دیدار جناب آقای دکتر عباسی ضمن تقدیر و تشکر از حضور فرهیختگان، پژوهشگران و ائمه مساجد بوسنی و هرزگوین در پایگاه علمی جهان اسلام یعنی شهر مقدس قم، اظهار داشت: از ملاقات با شما برادران و خواهران مسلمان که از کشور بوسنی و هرزگوین به ایران اسلامی تشریف آورده اید، خوشحال هستیم و آرزوی اقامت خوبی را برای شما داریم.

سابقه آشنایی ملت ایران با برادران و خواهران بوسنی بیشتر به دوران جنگ داخلی آن کشور باز می‌گردد، مردم نگران خواهران و برادران خود در کشور بوسنی بودند و تلاش می‌کردند به هر شکلی به ملت

آنجا کمک کنند. امیدوارم آن روزهای تلخ هرگز تکرار نگردد و برادران و خواهران ما در صلح و آرامش زندگی کنند، رنج‌هایی که شما ملت مسلمان بوسنی تحمل کردید، ناشی از تندروی‌ها و نژادپرستی‌هایی بود که متأسفانه وجود داشت و ما هم نیز در غرب منطقه آسیا شاهد این تندروی‌ها بودیم و ملت‌های منطقه از دست این افراد رنج کشیدند. البته افراط‌گرایانی که در منطقه شما باعث آن جنگ خانمان‌سوز شدند، بیشتر انگیزه قومی و نژادی داشتند، در منطقه ما به بهانه‌های مذهبی جنگ منطقه‌ای را ایجاد کردند.

جریانی که به نام اسلام و در حقیقت با ایده تکفیر و تندوری، سال‌ها اقدامات قساوتی انجام دادند و بسیاری از انسان‌ها را آواره کردند، حتی مسلمانان، مسیحیان و ایزدی‌ها توسط این جریان‌های تکفیری که ادعای اسلام کردند سال‌ها مورد تجاوز، درگیری، جنگ و خونریزی قرار گرفتند. شما می‌دانید چه کسانی و چه دست‌هایی از این جریانات حمایت کردند، در واقع به این جریان‌های تروریستی و افراطی سال‌های سال سلاح و پول دادن و حمایت کردند. لذا بنده در این ارتباط فقط به این جمله اکتفا می‌کنم که نخست وزیر وقت آمریکا کلینتون اعلام کرد، من به حدود ۱۰۰ کشور دنیا سفر کردم تا این جریان تکفیری را در خاورمیانه ایجاد کردیم که نشان می‌دهد چه کسانی به دنبال جنگ در منطقه بودند.

جمهوری اسلامی ایران همواره از مردم مسلمان بوسنی دفاع کرد، در زمان جنگ بوسنی برادران ایرانی ما برای دفاع از مظلومان بوسنی وارد جنگ شدند و حاضر شدند خونشان با برادران خود آمیخته شود، این اقدامات برای دفاع از مظلومان و مسلمانان انجام شد. این اقدامات در حقیقت وظیفه دینی و اسلامی ما بود که در کنار مظلومان باشیم، همین وظیفه را انقلاب اسلامی در جریان حضور تکفیری‌ها در منطقه مشاهده کردیم که انقلاب اسلامی در کنار مظلومان منطقه ایستاد و از منطقه آنان را خارج و دور کرد و صدها نفر از ایرانی‌ها در این راه به شهادت رسیدند.

لازم می‌بینم یاد کنم از سردار سپهبد شهید سلیمانی که سال‌ها در مقابل جریان‌های تکفیری و تروریستی که مورد حمایت آمریکا و عیادی آن بودند با همراهی جوانان مسلمان و مسیحی در خاورمیانه ایستادگی کرد و آنان را سرکوب نمود.

امیدوارم شما برادر و خواهران عزیز در بوسنی و اروپا به عنوان نمایندگان شایسته‌ای از اسلام حقیقی و عزیز، چهره رحمت، برادری و اخوت اسلامی را در اروپا معرفی کنید.

نظام سرمایه‌داری غربی آسیب‌های زیادی به بشریت وارد کرده است، ما این اقدامات مخرب را در روابط بین‌المللی و خصوصاً خانواده‌ها و دیگر مولفه‌های اجتماعی و جهانی که از جانب نظام سرمایه‌داری مورد هجوم قرار گرفته است مشاهده می‌کنیم.

اسلام و نظام اسلامی به دنبال عدالت و مساوات است که در هر دینی قابل ارزش است، لذا دشمنی‌های نظام سرمایه‌داری به همین دلیل است، این دشمنی با اخلاق و معنویت، خداپرستی و عداوت بین‌المللی است تا دیگران کارگزار و مستعمره آنها باشند و برای اینکه ملتی روی پای خود نایستد، دولت‌های مستقل را تحت فشار قرار دهد.

در سال ۲۰۰۲ با اعلام آمار برترین مراکز علمی در جهان، ایران اسلامی در رتبه ۴۲ قرار داشت، اما اکنون بعد از ۲۰ سال به رتبه ۱۵ رشد کرده است که از نشان رشد علمی ایران در طول سال‌های فشار و تحریم است، تعداد مراکز آموزش عالی قبل از انقلاب حدود ۲۲۰ مرکز بوده است و امروزه به

۲۶۰۰ مرکز آموزش عالی گسترش پیدا کرده است و از سویی تعداد دانشجویان از حدود ۱۵۰ هزار نفر به حدود ۴ میلیون نفر ارتقا پیدا کرده است.

مشاهده می‌کنیم فشارهای اقتصادی که توسط نظام سرمایه‌داری به انقلاب اسلامی وارد می‌کند، به لطف الهی به هدف خود نرسیده است و علیرغم این فشارها کشور ایران اسلامی پیشرفت‌های چشمگیری داشته است و امروز در جهان بشریت و در امور علمی و فناوری دارای رتبه و جایگاه رفیعی است.

• دیدار با حجت‌الاسلام مهدوی‌مهر دبیر شورای عالی تقریب

آخرین دیدار هیئت علمایی بوسنی با جناب آقای مهدوی‌مهر دبیر شورای عالی مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی بود. ایشان ضمن خوش آمدگویی به هیئت مسلمانان بوسنی گفت: شما از نظر مردم ایران بسیار دوست داشتنی هستید و کمتر ایرانی هستند که برای محنت و رنج‌های شما گریه نکرده باشد. ما هم در ایران ناخواسته مثل شما جنگی نابرابر را متحمل شدیم و در آن روزها ما تازه انقلاب کرده بودیم و چیزی از خود نداشتیم و همه کشورهای تاثیرگذار از دشمن ما حمایت می‌کردند. تقریباً هیچ کشوری از ما حمایت نکرد و تنها کشوری که از ما حمایت کرد سوریه بود. ولی ما سال‌ها جنگ را تحمل کردیم و هزاران شهید و جانباز و اسیر دادیم ولی گوش به فرمان امام خود بودیم و جنگ هم که تمام شد دشمن ما محکوم شد و ما توانستیم دو مرتبه کشور را بسازیم. ولی امروز که هیچ کشوری و هیچ ابر قدرت جهانی جرأت حمله به ما را ندارد و حتی از دوستان خود هم حمایت می‌کنیم و از دوستی با کشورهای دنیا استقبال می‌کنیم.

برای ما مسلمان و غیر مسلمان فرقی نمی‌کند. از هر انسانی آزادیخواه طرفداری می‌کنیم، این را از امام و رهبری آموختیم. این پیام دوستی و زندگی مسالمت‌آمیز وظیفه شماست که به جوانان و دوستان خود منتقل کنید. شما در کشوری زندگی می‌کنید که هزاران شهید و جانباز داده‌اید و هیچ کشوری از شما دفاع نکرد. هرچند بعضی در ظاهر حمایت کردند ولی واقعیت نداشت و چشم‌های خود را بر جنایات بستند و در حقیقت سنگ مزار شهدای شما به عنوان خار دشمنان شما است. باید ملت بوسنی را به دنیا خوب معرفی کنید. بحث ما شیعه و سنی یا مسلمان و غیر مسلمان و دیگری نیست بلکه ما دوستان

عزیزی با هم هستیم. ما به عنوان کشوری با هشت سال جنگ، الان بهترین شریک و دوست شما هستیم. ما که از بوسنی دفاع کردیم. شما مردم

بو سنی هزینه های زیادی برای آنچه به دست آورده‌اید پرداخته‌اید. باید مواظب باشید دشمن آن را از بین نبرد.

از اینکه شما در کشور دوم خود هستید بسیار خوشحالیم و امیدواریم در دفعات بعد هم این رفت و آمدها ادامه داشته باشد و امیدوارم در این سفر به شما خوش گذشته باشد. ما به همه مذاهب و دیگر فرقه‌های مذاهب اسلامی احترام می‌گذاریم. ما تفاوت‌ها را می‌پذیریم. ما با هیچ گروه و فرقه‌ای سر نزاع نداریم. ما پیرو پیامبر (ص) هستیم.

در ادامه جلسه آقای صباح‌الدین مترجم گروه به طور مفصل گروه اعزامی و جایگاه مدرسه دینی آنان، موقعیت و اهمیت این مدرسه را به طور مفصل توضیح داد، یکی از این معلمان مدرسه جناب آقای امیر بلیتویچ، امام و خطیب یکی از مساجد بانالوکا ضمن تشکر از جمهوری اسلامی ایران که به مردم بوسنی در زمان جنگ کمک کرده‌اند، به نقش مهمی که مفتی نصرت عبدی بگویچ در راه‌اندازی این مدرسه داشته‌اند، اشاره کرد.

در پایان جلسه آقای مهدوی‌مهر از مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی و آقای دکتر شهریاری برای همکاری و همراهی همکارانشان در این هیئت نهایت تشکر را داشت و گفت: دبیرکل مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی خیلی مشتاق بودند که با شما دیدار کنند، ولی چون در سفر حج بودند نتوانستند این اتفاق میسر نشود. ان شاء الله در سفر یا جلسه‌ای دیگر بتوانید دیداری با ایشان هم داشته باشید.

• بازدید از کتابخانه مرحوم آیت الله مرعشی نجفی و دیدار با تولیت کتابخانه

در آخرین روزهای حضور هیئت علمایی از بوسنی و هرزگوین، در قم کتابخانه آیه الله مرعشی و دیگر قسمت‌های آن مورد بازدید قرار گرفت و

حجت‌الاسلام والمسلمین سید محمود مرعشی تولیت کتابخانه دیدار و بحث و گفتگوهای دربار کتابخانه، نحوه تشکیل و راه‌اندازی آن انجام شد.

ایشان در پایان دیدار قرآن کریم، کتاب‌های نفیسی از شعرای ایران به چند زبان به اعضاء هیئت بوسنی اهداء نمود.